

Міхно О. (2020) Педагогічний календар. Січень-2020. Постаті [200 років від дня народж. Петра Лебединцева (1820–1896), 90 років від дня народж. Євгена Гончарука (1927–2004), 200 років від дня народж. Андреяса Спаяіса (Andrejs Spāģis; 1820–1871), 175 років від дня народж. Омеляна Калужняцького (1845–1914), 170 років від дня народж. Германа Еббінгауза (Hermann Ebbinghaus; 1850–1909)]. *Освіта і суспільство*. №1. С. 10.

Педагогічний календар. Січень 2020. Постаті

200 років від дня народження Петра Лебединцева (1820–1896), українського історика, педагога, церковного та культурно-освітнього діяча

Петро Гаврилович Лебединцев народився 2 січня 1820 в с. Зелена Діброва Звенигородського повіту (нині село Городищенського р-ну Черкаської обл.). Навчався в церковно-парафіяльній школі, духовному училищі м. Богуслав, Київській духовній семінарії та Київській духовній академії.

З 1845 працював на кафедрі логіки та психології Київської духовної семінарії. Додатково викладав у цьому закладі німецьку та французьку мови.

2 березня 1851 рукоположений на священника Спасо-Преображенського храму в Білій Церкві. З 1859 розгорнув упровадження початкової освіти для дітей. Відкрив 4 школи (серед них у парку «Олександрія»), що слугували за приклад для організації подібних закладів у Київській губернії і в цілому по Правобережній Україні.

У червні 1860 переведений священником до Київського Подільського Свято-Успенського собору, а також законовчителем до 2-ї Київської гімназії (на цій посаді залишався до 1868). Невдовзі став наглядачем київських церковно-парафіяльних шкіл, благочинним подільських церков Києва.

18 травня 1861 Петро Лебединцев домогся дозволу властей на зупинку в Києві процесії з домовиною Тараса Шевченка, з яким особисто був знайомий змалку. Наступного дня в церкві Різдва Христового відправив по небіжчикові заупокійну літію.

Написав кілька монографічних досліджень (зокрема: 1879 – «Возобновление Киево-Софийского собора в 1843–1853 г.», 1884 – «Киево-Михайловский Златоверхий монастырь в его прошедшем и настоящем состоянии», 1886 – «Киево-Печерская лавра в ее прошедшем и нынешнем состоянии», 1890 – «Св. София Киевская, ныне Киево-Софийский кафедральный собор»).

Як краєзнавець особливу увагу приділяв минулому Києва, склав нотатки «Население Киева в прошлом столетии», «Какая местность в древности называлась Ольговой могилой?», «Где находился киевский дом Саввы Туптала сотника?», «Еще одна из древнейших церквей в Киеве», «Исторические заметки о Киеве», «О местоположении древних киевских церквей», «О планах г. Киева в XVIII веке» та ін. Популяризував знімки зі старовинних гравюр і портретів.

Помер Петро Лебединцев 15 грудня 1896 у Києві.

90 років від дня народження Євгена Гончарука (1927–2004), українського вченого у галузі гігієни і санітарії, академіка-засновника Академії педагогічних наук України (1992)

Євген Гнатович Гончарук народився 7 січня 1930 в селі Великому Острожку (Вінницька обл.) у багатодітній селянській родині. У 1937 сім'я Гончаруків переїхала на постійне місце проживання до Бердичева. У 1948 Євген Гнатович закінчив середню школу № 8 Бердичева. Одержавши атестат зрілості, вступив до санітарно-гігієнічного факультету Київського медичного інституту. У 1954 з відзнакою закінчив медичний інститут. У цьому ж році став аспірантом кафедри загальної гігієни Київського медичного інституту. У 1957 був направлений на викладацьку роботу до новоутвореного Тернопільського державного медичного інституту. Там він створив кафедру гігієни і протягом першого року виконував обов'язки завідувача цієї кафедри. У 1958-1961 працював асистентом цієї кафедри. 1961 захистив кандидатську дисертацію, а 1968 – докторську.

Починаючи з 1961, вся подальша діяльність Є. Гончарука пов'язана з Київським медичним інститутом імені О.О. Богомольця. У 1984 він був призначений ректором інституту, який під його керівництвом в 1992 був реорганізований в Український Державний медичний університет, а з 1995 набув статусу Національного медичного університету імені О.О. Богомольця. Медичний університет Євген Гнатович очолював близько 20 років, до липня 2003, а потім до кінця життя був почесним ректором університету.

До безумовних пріоритетів у науці академіку Є. Гончаруку належить відкриття явищ, які шляхом вирішення двох наукових проблем забезпечують: 1) запобігання виникнення епідемій кишкових інфекцій вірусного та бактеріального походження і інвазій та 2) профілактику гострих і хронічних отруєнь серед населення, зумовлених екзогенними хімічними речовинами. Вирішуючи зазначені наукові проблеми, Є. Гончарук зробив значний внесок в охорону здоров'я населення та гігієну навколишнього середовища.

Євген Гончарук брав безпосередню участь в розробленні концепції реформи вищої, зокрема вищої медичної, освіти в Україні і практичному впровадженні основних її положень у життя. Це знайшло своє відображення у створенні затверджених МОЗ і Міністерством освіти і науки України навчальних планів і програм, освітньо-професійних стандартів, за якими здійснюється підготовка лікарів основних фахів.

У 1992 вчений обирається членом Національної академії наук України із спеціальності «гігієна» і стає академіком-засновником Академії педагогічних наук України.

Працюючи у вищій медичній школі майже 50 років, Є. Гончарук підготував і опублікував понад 500 наукових праць, у тому числі 50 монографій і підручників, 15 винаходів, понад 200 гігієнічних нормативів і методичних документів. Він створив наукову школу з 32 докторів і 36 кандидатів наук.

Помер Є. Гончарук 19 квітня 2004. Похований у Києві на Байковому кладовищі.

200 років від дня народження Андрејса Спaгiса (Andrejs Spāģis; 1820–1871), латиського педагога

Андрейс Спагіс народився 14 січня 1820. Вчительську підготовку отримав в Ціравсько-Дзервській школі. З 1838 – учитель Мелдзерської парафіяльної школи. Вів навчання за розширеною програмою, застосовуючи вправи з розвитку мислення і пам'яті, різні позаурочні заняття. Перетворив школу на центр просвітницької роботи серед селян. Однак у 1853 школа була закрита через протидію поміщиків.

У 1854–1859 А. Спагіс працював управителем у різних маєтках в російських губерніях, потім вивчав сільське господарство в Німеччині, а повернувшись, знову працював управителем у маєтках. У 1867–1869 проживав у Москві і працював над «Російсько-латвійсько-німецьким словником». Потім мешкав у Нижньому Новгороді, Казані, Самарі, Саратові.

А. Спагіс – автор абетки «Vērtņi prieks» («Дитяча радість») – першого латиського підручника грамоти на основі звукового методу (7 видань, 1844–1894). Більшість текстів у книзі, яка містила і зразки національного фольклору, мала виховний характер. За книгою навчалися і дорослі. Автор шкільних підручників з німецької мови (1847) і фізики (не опублікований). У творі «Становище вільного селянства в Курляндії ...» («Die Zustände des freien Bauernstandes in Kurland ...» 1860–1863), в публіцистичних статтях відстоював ідеї національної латиської школи.

Помер Андрейс Спагіс 17 липня 1871 в Саратові, там і похований. Місце поховання невідоме. У 1938 р. на батьківщині А. Спагіса – в латиському м. Дуналка йому встановлено пам'ятник, прикрашений написом: «Збирай знання та просвітлюй людей!»

175 років від дня народження Омеляна Калужняцького (1845–1914), українського вченого-філолога, громадського та освітнього діяча

Калужняцький Омелян Ієронімович народився 23 січня 1845 в селі Тур'є Старосамбірського району Львівської області. Навчався у Львівському та Віденському університетах. У 1868 О. Калужняцький призначений галицькою шкільною владою на посаду в Кракові. Таким чином, він починає свою педагогічну діяльність як помічник учителя Краківської гімназії святої Анни. У 1869 видав опис цілого ряду слов'янських рукописів, що зберігаються у Кракові.

У 1875 О. Калужняцький працює у щойно заснованому Чернівецькому університеті професором філології, викладачем слов'янських мов. З того року вчений працює на філософському факультеті, деканом якого стає у 1886-1887 навчальному році.

У 1877 (з березня до жовтня) Омелян Калужняцький здійснив велику наукову мандрівку, яка привела його через Київ, Москву, Петербург та Вільно у Кенігсберг, а звідти у Берлін, Бреслав. Друга наукова поїздка була здійснена влітку 1894 у Балканські країни: третя – у монастирі Північної Молдавії. Результатом цих мандрівок була публікація великої кількості документів та наукових праць. Серед них: «Обор слов'яно-руських пам'яток мови та писемності...» (1877), «Молдавські та мунтянські документи з архівів Львова» (1878), «Пам'ятки старослов'янської мови. Путнянське Євангеліє» (1888), «Історичні, топографічні та мовознавчі доповнення до історії румунського населення у Галичині».

У 1890 О. Калужняцького обрали членом-кореспондентом Академії наук у Бухаресті, він стає ректором Чернівецького університету. А у 1891 – членом-кореспондентом Петербурзької Академії наук.

На своїх лекціях Омелян Калужняцький викладав не тільки порівняльні філологію слов'янських мов, а й старослов'янську мову, історію культури, також намагався подати студентам відомості про сучасних йому вчених-мовознавців. За свідченням сучасників, Омелян Калужняцький вражав колосальними, енциклопедичними знаннями зі свого фаху і глибоким, своєрідним висвітленням тієї чи іншої теми. Він умів подати слухачам матеріал солідно, глибоко і водночас у на диво ясній, доступній формі. На його лекціях часто було багато присутніх викладачів не тільки з філології, а й з інших дисциплін. Професорові Калужняцькому доводилося читати свої лекції з відчиненими дверима, оскільки слухачі не вмщались в аудиторії, а стояли у коридорах.

Омелян Калужняцький досліджував проблеми польського, російського, сербського, болгарського, старослов'янського мовознавства, палеографії, народознавства, історії права тощо.

Помер Омелян Калужняцький 3 липня 1914 в Чернівцях.

170 років від дня народження Германа Еббінгауза (Hermann Ebbinghaus; 1850–1909), німецького психолога

Герман Еббінгауз народився 24 січня 1850 в Бармені (Німеччина). Як психолог Г. Еббінгауз вивчав різноманітні механізми запам'ятовування і протягом усього свого життя проводив безліч експериментів для визначення потенціалу людської пам'яті. Він створив своєрідну криву забування, яка відображала наскільки довго зберігається в пам'яті засвоєна інформація. Г. Еббінгауз пропонував своїм пацієнтам запам'ятовувати безглузді трибуквені склади. При «механічному запам'ятовуванні» (коли людина не розуміє те, що вона вчить), через 1 годину в пам'яті залишається лише 44% інформації, а через 1 тиждень – лише 25%.

При усвідомленому запам'ятовуванні із засвоєнням нової інформації все набагато краще. Але в ході експериментів все ж з'ясувалося, що більша частина інформації забувається в перші кілька годин після заучування. Виникло питання, як поліпшити цей процес? Один з експериментів показав, що в результаті повторення вивченого матеріалу швидкість забування значно зменшується. Таким чином психологом був зроблений висновок: чим більше повторень, тим краще запам'ятовується інформація.

Якщо для засвоєння інформації у людини є лише 1 день, то в цьому випадку найефективнішою схемою буде: 1-е повторення через 15–20 хвилин після заучування, 2-е – через 6–8 годин, 3-є – через 24 години.

Коли ж для вивчення важливої інформації у людини є більше доби, то для того, щоб матеріал був засвоєний максимально, повторювати його потрібно за такою схемою: 1-й раз повторювати завчену інформацію в день заучування, 2 раз на 4-й день, 3 раз на 7-й день. Окрім того, психологу вдалося виявити особливість, яка покращує запам'ятовування, і він дав їй назву — «ефект краю». Якщо швидко прочитати набір слів, які написані на аркуші, то найкраще запам'ятаються слова на початку і наприкінці.

Герман Еббінгауз помер 26 лютого 1909, але отримані ним результати експериментів із запам'ятовування були взяті за основу для подальшого розвитку в роботах Георга Е. Мюллера і його учнів. Дослідження Г. Еббінгауза стали практичним посібником для рекламних агентств і використовуються досі.